

SZÖRÉNYI LÁSZLÓ

Tisza, táj

Azt, hogy van Tiszatáj, és hogy van Tisza-táj, azt máskor és más időben tudtam meg. Hogy van Tisza-táj, azt a családi elbeszélésekből, mert ükanyám egyszer beszorult egy malomba, de mint harcias asszony, télen mindig hordott magával rövid puskát, szétlőtte a farkascsdát, amely meg akarta őt akadályozni továbbhaladásában. Tömörkény írt is a vitéz fiatalasszonyról. Személyesen a Tisza-tájon akkor jártam, mikor meghalt a feledhetetlen Catullus-kutató és Zsilka Jánosnak, hajdani kedves tanáromnak barátja, Horváth István Károly, őt gyászoltuk a Szegedre látogató klasszika-filológus kollégákkal. Be is rúgtunk bánatunkban. Ez semmi feltűnést nem keltett abban a Tisza-parti kocsmában, ahol egyébként is mindenki részegebb volt, mint mi. A Tiszatáj című folyóiratot később kezdtem olvasni, noha Péter Lászlóval, akit nagyon szeretek és akit Isten éltesse enélkül is jó egészségben, már ismerős voltam, hiszen 1973 óta folyamatosan tanítok Szegeden. De a lap maga valamilyen kiszámíthatatlan oknál fogva akkor került a kezembe, amikor nagy unalmamban a Széchényi Könyvtárban néztem, hogy az '56-os forradalom után mit írtak a vidéki lapok. A Tiszatájat akkor éppen Szabolcsi Gábor szerkesztette, aki egyik cikkében javasolta, hogy a Sztálin-híd (leánykori nevén Árpád híd) nyugati végén úgyszólván Óbuda található, amely reakciós elnevezés, úgyhogy érdemes volna talán most Leninvárosnak átnevezni. Ez annyira megtetszett nekem, úgyszólván mint óbudai lakosnak, hogy attól kezdve mindig kerestem a lapot.

De úgy látszik, mások is olvasták, mert szegény Ilia tanár úr főszerkesztése alatt a lapot egyszerre csak elkobozták, a főszerkesztőt leváltották, és attól kezdve is egyfolytában, hogy úgy mondjam, görbe szemmel néztek rá. Ilia tanár úr egyszer azt mondta nekem, hogy „Laci, hányszor beszélgettünk itt ebben a szobában; te se tudod, én se. Már azt se nagyon, hogy miről. De sebj: mindent fölvettek magnóra!” Vörös Laci pedig, szegény, néha a vonaton, néha Szegeden mesélt ezt-azt: a legszebbeket szerencsére meg is írta, ezek a főszerkesztői értekezletek voltak, ahol az ész osztozott a szerencsétlen magyar értelmiségieknek (akkor ez még megbélyegzés volt, ma már foglalkozás, mint egy e heti meghívóból megtudhattam). A lényeg az, hogy a Tiszatáj kedves olvasmányaim közé tartozott és tartozik mind a mai napig. Többek között ez talán azért is van, mert magába tudta szívni annak a területnek a hagyományát is, amelyet nyelvészeti, egyház-

* 1947 márciusában indult újtára a Tiszatáj folyóirat. Története, e küzdelmekkel és eredményekkel teli 70 év nemcsak a mindenkori szerkesztőség története, de főképpen a lapot írással, gondolattal és léttel megtöltő szerzők, barátok és kollégák története. Közülük kértünk meg néhányat, hogy az ünnep alkalmából válasszák ki az elmúlt évtizedek Tiszatájában megjelent anyagai közül a számukra legkedvesebbet, melyet köszöntő soraik kíséretében ez alkalomból újra közreadunk. A 70 éves Tiszatájat köszöntő ünnepi sorokat, valamint a lap archívumából kiválasztott régi-új szövegeket követhető számainkban mutatjuk be.

történetileg vagy folklorisztikailag szegedi nagytájnak szoktak nevezni, azaz a magyar délvidék kultúráját, ahonnan az én családom is származik, és amelyet ma országhatárok választanak el tőlünk. És mivel az Istennek van haragja, és ez időnként megnyilvánul, mint Arany Jánostól is tudhatjuk, ezért lassan elnéptelenedünk, majd kihalunk – vesd össze a *Toldi szerelmét*, a III. ének 9. versszakának első négy sorát:

*„Aztán neki indul Tisza-menti síknak,
Falu rajta sűrű, mint égen a csillag,
Magyaros a neve, magyar aki lakja:
Nem irtotta még ki az Isten haragja.”*

Nagyon szeretem Veress Miklóst, az akkor még általa szerkesztett *Mozgó Világba* írtam is, ezért a legnagyobb örömmel olvastam a *Tiszatáj* 1995. szeptemberi számában *Arany-obulus* című versét*. (Akkor tértem haza olaszországi négyéves kiküldetésemből, és kezdtem el újra boldogan tanítani Szegeden. Az egyetem visszafogadott, igaz, hogy fizetést fél évig nem kaptam, mert az akkori Külügyminisztérium akkori személyzeti főosztályvezetője tréfás kedvében úgy tájékoztatta a szegedi egyetemet, hogy én már nem térek oda soha vissza. Szerencsére Fried tanár úr gyanakvó természete miatt nem hitt nekik, de a pénzt csak később tudta, utólag, kihajtani. Hazajövelelemnek úgy tűnik, hogy örültek a népek is, a kollégák és tanítványok, sőt még Esterházy Péter is, aki akkor azt írta a *Szegedi Egyetem* című világlapba, hogy ő is örül hazatértemnek.)

Veress Miki verse már csak azért is tetszett, mert Baka Istvánnak ajánlotta, azaz ahogyan ő írta a vers élére illesztett ajánlásban: *bakapistának*. Szegény Pista, akivel halála előtt körülbelül két héttel beszéltem utoljára, abban a hónapban halt meg, vagyis szeptember 20-án. Az egész verset ide kellene idéznem, de semmi szükség rá, mert gondolom, hogy a kedves jelenlegi szerkesztők nyilván úgyis ide fogják szerkeszteni. De azért egy félelmetes szakaszt mégiscsak ideiktatnék:

*„Vén trotylinak egy úr is idepök
ha ellebeg a bankári kabátban –
ülök hársak pacsuli-illatában
míg jövőmből is kiszellőzködök –
bocsánat: szellőzködöm – az ik-ek
tán fontosabbak mint a koporsóság:
ország mely porrá örülné a sorsát
hogy urnálkodhasson a semminek”*

De ez még nem elég, mert egy számmal korábban, az augusztusban olvashatunk egy az évben májusban írott verset, Határ Győzötől**. Mit tesz Isten, Győző bácsi (bocsánat, ő nevezi magát így) nem elégszik meg azzal, hogy Aranyt idézze az olvasó szeme elé, hanem Aranyt is ráadásul egy olyan mérges növény kapcsán, amelynek volt egy reformkori megújított neve is, amellyel viszont Arany játszott el, vérfagyasztó humorral, de

* www.lib.jgytf.u-szeged.hu/folyoiratok/tiszataj/95-09/veress.pdf

** www.lib.jgytf.u-szeged.hu/folyoiratok/tiszataj/95-08/hatar.pdf

olyannal, amely Petőfinek is tetszett volna, mert hiszen nem vetette meg sosem az abszurd felé kacsintó szarkazmust. Lássuk előbb Aranyt, és aztán Határ Győzöt!

*„Ah, de mindez kaviár ma.
Mindenütt e próza lárma;
Nektár helyen csalmatok!
Nem ügyeltek lábra s tagra:
Ami rímel szarvas -...
Az legyen jutalmatok!”*

(Báró Kemény Zsigmondhoz, 1865)

Határ pedig így kommentálja, leírva a régi népi és a ma újra használt nevét is a derék növénynek, amelyből egyébként Arany szerint azt a mérget is készítették, amelyet az idősb Hamlet fülébe öntöttek:

*„ki a Nemzet Kalapácsa?
maga szerencse-kovácsa!
ki a Helység Csalogánya?
vigye kőpart üsse kánya!
frissen szedett főtt csalmatok
nincsen hozzá bizalmatok?
hát e gyöngyöző? beléndek
(hogy a süly essen belétek?)
bölcs itóka – Őt idézi –
bájitalnak szókratészi
G a r a b o n c i á r i u s á r a
Gyomaendrőd ma nagyot igyon
ihol én ihol a Gyomai Gyom
ihol én ihol a Gyomai Gyom”*

(A Gyomai Gyom)

Határ Győzöt egyszer láttam csak, sajnos, a Kossuth Klubban, óriás tömeg szorongott az emeleten, ünnep volt: hiszen először jött haza emigrációja óta. Csak később tudtam meg, hogy rabként Miskolcon dolgoztatták, az akkor épülő Rákosi Mátyás Nehézipari Műszaki Egyetem alapjait rakta le, ez még külön tetszett nekem, mert apám ugyanakkor nem túl messze, Sajóbáonyban rakta le a szocializmus alapjait mint rab, igaz, hogy az nem egyetem volt, csak egy szovjet rakétakilövő.

ÁRANY JÁNOS RAJZA A MARGIT-SZIGETRŐL A NAGYSZALONTAI ÁRANY JÁNOS EMLÉKMÚZEUMBAN